

LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG

HLAHLobo YA MAKGAOLAKGANG

SESOTHO PUO YA TLATSETSO
BOEMO BO MAHARENG
(Pampiri ya Bobedi)

NAKO: dihora tse 2

MATSHWAO : 80

DITAELO:

- Pampiri ena e na le dikarolo tse HLANO e leng A, B, C, D le E.
- Dipotso di botsitswe ho tswa dibukeng tse HLANO.
- Kgetha dibuka tse PEDI tseo o di badileng mme o arabe dipotso ho tsona.
- Nomora dikarabo tsa hao ka moo dipotso di nomorilweng ka teng.

KAROLO YA A
DITHOTHOKISO

POTSO 1

Tlhaka ya Basotho – P.T.P.K. Maboea

Bala thothokiso ena o nto araba dipotso tse tla latela:

Qotso A

Tlhaka ya Basotho

Se nnang le qeaqea hle ba Mmamohato,
Banna tlohelang ho ba matswadisa,
Hlobolang mese eo, le tene senna,
Itahleleng, le lwe ya kgumamela,
Fatshe la lona le tswe direng, 5
Afrika ya lona e se hatjwe bohlaswa,
Mmalona Afrika e motsho o hlorile,
O kgapong, mo tlamolleng tjhankaneng,
La betsolwa tlhaka, Basotho, e nkeng.

Ke bona le rwetse sekola sa kgapo, 10
Ke bona le bopahane le le tlama seng,
Ho bososela Thesele nqalong ya kgutso,
Banna, tshwarang mokorotlo, le iphafe,

Basadi ba phobole meduduetsane,
Tjhatjhametsa, tshepo ke tlholo, 15
Hoba le phatsitswe tlhaka e matla,
Tlhaka ya ngaka, e se ngakammotwana.
Basotho ba Thesele, nkang tlhaka ya Basotho.

- 1.1 “Hle!” e hlahellang moleng wa pele, e fana ka maikutlo a jwang? (2)
- 1.2 Moelelo o hlahiswang ke mola 2 le 3 ke wa eng? O tlisa mohopolo ofe? (3)
- 1.3 Sethothokisi se kgaba ka tlhelo. Ditemeng tsena fana ka mantswe a MARARO ao ho ona ho sebedisitsweng tlhelo mme o a ngole ka botlalo 2x3=(6)
- 1.4 Moduduetsane o tlisa maikutlo afe ho bahlabani? (1)
- 1.5 Basothong, lentswe ‘tlhaka’ le bolelang ? (2)
- 1.6 Ngola mola 12 ka tsela e tlwaelehileng. (2)
- 1.7 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse ka masakaneng.
- 1.7.1 Kgefutsohare e sebedisitswe moleng wa (9, 10, 11) (2)
- 1.7.2 Phetapheto ya moelelo e sebedisitswe moleng wa (11, 12, 16) (2)

Qotso B

Nna

Mothwana sekwallwa ka hare,
Hole botebong ba maikutlo,
Ngwana, letlalepepilwe, 3
O ithorisa o re: Nna ke nna.

Wa re senyetsa botho ba rona,
Wa bo medisa ditshiba, 6
Kajeno bohle ba tseba
Ho re: Nna ke nna.

O ngangetse ke kgang e kaana, 9
O iteta o re wena ke wena,
Dikeletso o di fa anathema:
Manganga a jamonga ona. 12

- 1.8 Qolla mola moo ho hlahellang
- (a) Sejura (2)
- (b) Enjambamente (2)
- (c) Phetapheto ya moelelo (2)
- (d) Nyenyefatso (2)

- 1.9 Botebong ba maikutlo ke (matshwafong, pelong, bokong) Kgetha e nepahetseng (2)
- 1.10 Ebe se hlaloswang ke tema ya boraro se lokile bopheleng ba motho? (2)
- 1.11 Ho ikotla sefuba o re 'Nna', ho senya botho ba motho jwang? Hlakisa ka ho fana ka dintlha tse THARO.
- 1.12 Sethothokisi se bolela eng ka mela e latelang:
- 1.12.1 ngwana, letlalepepilwe (2)
- 1.12.2 wa bo medisa ditshiba.
- 1.13 Mantswe ana: "Nna ke nna" a sebedisitswe e le mokgabisopuo ofe? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse ka tlaase.
- 1.13.1 lehlaso
- 1.13.2 lepata (1)

MATSHWAO A KAROLO YA A: [40]

**KAROLO YA B
TSHWANTSHISO**

POTSO 2

Leru le Lefubedu – T.W.D. Mohapi

Bala diqotso tsena tse latelang o nto araba dipotso tse tla latela.

Qotso A

Sir Harry: O bolela hore le ne le le bangata empa la hlohlwa?
Warden: Mohlompheli, boiyane bo bokaalo ba mabotho ha ke
eso bo bone. Monna o teng moo ba re ke Moletsane, setsetse sa nete!
Sir Harry: Re tla tlameha ho hlakola Moshweshwe, Warden.
Maburu a tla lokela ho re tshehetsa ka botlalo. Ho seng jwalo
re tla ba ruta. Moshweshwe o mobe e le ka nnete, o lokelwa
ke tlhola. Ditjhabana tse ding re tla di tshosats'hosa feela hore
di re thuse. Wena Warden, romela mabotho Mangaung mme
o ba fe dibetsa tse ngata. Feel a le hopole hore wena le Donovan
le tla hlasela Lesotho feela ha le na le bonnete ba hore le tla hlola.

- 2.1 Ka boiyane ho bolelwa (bonyane / bonngwe / bongata). Kgetha e nepahetseng (2)
- 2.2 Setsetse ke eng? Bolela hore ke hobaneng ha Moletsane a tshwantshwa le setsetse. 2x2=(4)

- 2.3 Bontsha tsela eo Manyesemane a bontshang lenyatso ho Basotho ka yona. (2)
- 2.4 Na Manyesemane ke batho ba kgotso? Araba “Ee” kapa “Tjhee”. Tiisa hoo ka ho fana ka mohlala. (3)
- 2.5 Ditjhabana tse bolelwang mona ke dife? Bolela tse THARO. (6)
- 2.6 Ebe ke nnete hore Moshweshwe e ne e le motho e mobe? Tiisa karabo ya hao ka mehlala. (4)

Qotso B

Poshudi:	Ka hla ka bona morutinyana eo, Casalis a ntse a okaokela kgafetsa ha morena. Yaha ya mpelaetsa eo taba.
Morenana:	Banna! Ha e a tlela ho tla phetha tse etsahetseng. Tabataba ke hore re etsang jwale ... ebe ke nna feela ya batlang tharollo ya taba ee?
Banna:	Ha a tloswe! Ha a tloswe!
Poshudi:	Ha re se keng ra ipata ka mora mohoo. Monna a eme a ikotle sefuba a bue puo pha!
Banna:	Mohlomphehi, mora Moshweshwe, le bana bano. Nna ke utlwisisa maikutlo a lekgotla hantle. Ha ho hlokehe hore re nne re pote mona, re re bito mane. Morena ha a tloswe re bee e mong wa bara ba hae. Monna eno o tsofetse banna, Poshudi ke enwa a ka nna a se kotsomala.
Poshudi:	Puo ya hae ke a e utlwa jwalo ka morenana empa ba bang bona ba reng ?
Banna:	Le dumme, ha a tloswe!.

- 2.7 Ho ya ka taba tsa qotso a ko qoqe ha kgutshwanyane ka semelo sa Poshudi. (6)
- 2.8 Bolela kamano ya Moshweshwe le Poshudi. (2)
- 2.9 Ke hobaneng ha setjhaba se ne se le kgahlanong le baruti? (2)
- 2.10 Basotho ba bontshitse ho se tshepahale ho morena jwang? (3)
- 2.11 Seabo sa Casalis ebile sefe theong ya kgotso, setjhabeng sa Moshweshwe. Ka ntlha tse THARO. 2x3=(6)

MATSHWAO A KAROLO YA B: [40]

KAROLO YA C
PALE

POTSO 3

Mehaladitwe ha e eketheha – T. Mafata

Bala qotso tse latelang o nto araba dipotso tse tla latela.

Qotso A

Mokgwa ona wa Sentebaleng wa hore a iqholose mme ebe yena wa pele wa ho kgoroha ho aka o ne o thabisa Kgama haholo. O ne a bona e le ntho e ntle, eo a qalang ho kopana le yona bophelong ba hae. Monate wa eng, Sentebaleng o ne a mo ja tsome ka tsela e qhibidisang mmele.

Hoba a mo ake lekgetlo la bobedi, Sentebaleng dula setulong a nepane le yena. O ne a apere mose o mofubedu, o phatsimang le ha a le ka tlung. Moriri wa hae o ne o le bolepo, o bile o entse dikgaretsana tse bonolonolo, eka hola o ne o nyekilwe ke namane.

Masale a hae a ne a phatsima mebala e botleba mookodi ha lefatsane le qeta ho kgutsa, mme letsatsi le boela le tjhaba hape. Dikobo tsa mahlo a haedi ne di le botsho bo bopudutswana, boo e neng e re ha bo utlwa kganya bo etse ntho e kang mohodi.

“Kgele! Kajeno ke bona o le motle ho feta mehleng,” Kgama a kgotsa a mo shebile ka ho makala.

“Hao!” Le yena a mo fetola a maketse. “Ke ile ka re o tle o mphumane ke itokisitse.”

3.1 Bapisa Kholomo A le dikarabo tse hlahellang ho Kholomo B.

- KHOLOMO A**
- 3.1.1 E ka, e botle ba mookodi
3.1.2 O ne a moja tsome
3.1.3 Dikobo tsa mahlo

- KHOLOMO B**
- A. Mothofatso
B. Maelana
C. Papiso / Tshwantshanyo
D. Tshwantshiso
E. Pheteletso

2x3=(6)

- 3.2 Diketso tsa Sentebaleng ha se tse amohelehang kgodisong ya ngwanana wa Mosotho. Hlalosa o fane ka mabaka a MABEDI. (4)
- 3.3 Na setswalle sa Kgama le Sentebaleng se ne se theilwe hodima lerato? Tiisa karabo ya hao. (3)
- 3.4 Sentebaleng o ile a hohela maikutlo a Kgama jwang? (3)
- 3.5 Se neng se etsa hore Kgama a tsilatsile ke sefe? (2)

- 3.6 Ebe mongodi o atlehile thehellong ya hae ya mophetwa enwa Sentebaleng? Hlalosa. (3)

Qotso B

Kgama a ntshahlooho ka dikobong, a tadima fensetereng a tshohile hoo a neng a dumela hore modumo wa pelo ya hae ha e otlala o utlwahala ka ntle. A bona motho a eme hona pela hae mona, a mo nyaretse le fensetereng. Le ha ho ne ho le lefifi ka tlung ka moo, mme a ne a keke a bonwa ke motho ya ka ntle, a hopola hore motho eo o mo shebile; yaba le yena o mo hoboletse mahlo, ba pheha kgobe ka lefifi.

Qhe! qhe! qhe! qhe! qhe! fensetere ya lla.
Kgama a tlelela hodimo ha bohloko a sa tsebe ntho eo a e etsang:
"Heeeee! Ke tla o mula ha ke etswa mona, wena!"
Hoo ho neng ho shatile fensetereng ha re, "Tswaa! Ke hlile ke batla o tle, re tlo lwana! O etsa kgarebe ee ya ka mosadi wa hao?"
"Ke a hana. O a pota, Ha ke na ho tswa. O a lora. Ha se kgarebe ya hao ena. O a pota. Ke a hana. Ke tla o mula!"
Nthwane ya se ke ya mo araba, yaba ho shatile, ho nyaretse ka tlung. Ho ne ho se ho hlokometse moo a neng a ntse a itlatlarietsa a le hona teng.
Kgama yaba o ahlame, o mo tonetse mahlo; letswalo la haeka nako eo e le le matla hoo ho neng ho se moo mmele wa hae o sa thothomeleng

- 3.7 Bolela hore ke mofuta ofe wa karaburetso o sebedisitsweng qotsong. (2)
- 3.8 Ketsahalang ena ke dife dintho tseo Kgama a ileng a ithuta tsona ka Sentebaleng? Boelela tse PEDI feela. (4)
- 3.9 Ho tswa kotsi ha Kgama ho bontshitse botho bofe ho ba latelang?
- 3.9.1 Mofifi. (2)
- 3.9.2 Dibakiso. (2)
- 3.9.3 Mmakgama. (2)
- 3.9.4 Baahisane. (2)
- 3.10. Thuto eo re e fumanang bukeng ena, ke efe? (3)
- 3.11 Sentebaleng o ile a tswa kotsi e jwang? (2)

MATSHWAO A KAROLO YA C: [40]

KAROLO YA D
MOQOQO

POTSO 4

Pelong ya ka: S.M. Mofokeng

Qotso A

“Tjhee, ke hantle. Ke tla mmona le nna. Ekaba Moloi o kae a ke a tlo mpalla lengolo lee.”

Mmadipuo o a tswa mme ka mora metsotso e se mekae o kgutla le Moloi. Lengolo le a phunngwa mme Moloi o a le bala: “Mme le Ntate, ke sa iphelela hantle mona. Ke a kgolwa le se le maketse ha le se le sa fumane letho le etswang ho nna mona. Tjhee, ha se ka hobane ke kula, empa e le ka mabaka ao le seng le tla a utlwa.

Ke ka maswabi ha ke le bolella hore ha re sa dula le Selemo. Ha ho sa thusa letho hore ke nne ke hlalosakake mabaka a entseng hona.

Empa re ne re se re sa phele ka kgotso hoo re ileng ra ba ra bona hore ho ka ba molemo ha re ka arohana. Ke a tseba hona ho tla le utlwisahloko, hobane le tla nahana hore ke mahlomoleng. Empa ha ho jwalo. Ke hona ke tswileng mahlomoleng jwale. Ka hoo he ke le kopa hore le se ke la hlora – le tla be le hlorelang athe rona beng ba ditaba ha re a hlora...”

- 4.1 Re bolelle mahlomola ao banyalani ba teanang le ona lenyalong. Ka ntlha tse PEDI. (4)
- 4.2 Na batswadi ba a rata ha bana ba bona ba hlolwa ke manyalo? Araba Ee kapa Tjhee mme o Tiise karabo ya hao. (3)
- 4.3 Matsatsing a kajeno, di polayano tsa banyalani di atile. Ebe sesosa sa see ke sefe? Dintlha tse PEDI. (4)
- 4.4 Bana ba angwa jwang ke karohano ya batswadi. Fana ka ntlha tse THARO. 2x3=(6)
- 4.5 Ke hobaneng ho le bohlokwa hore banyalani ba lauwe mohla lenyalo? (3)

Qotso B

Hoba dintho tse etsahalang ka hlahlobong, ngwaneso, ke tse ding le tsona. O a kena mme o simolla ho lwana, hobane ke ntwana ya nnetennete. Ha dipotso di shebane le wena mohlomong o a bososela, hobane o tseba yona palo e hlokehang feela.
Mohlomong ho lefifi, ho re tsho! Mofufutso o thunya phatleng mona le ha e le mariha, ho bata. Hore o ye ntle - le ha mohlomong o ne o ile teng pele o eso kene ka hlahlobong - o a thalatsa, o sheba kwana le kwana. Qetellong o a inehela.

- 4.6 Na e be ho lokile hore hlahlobo ya makgaolakang e nkuwe e le yona e bontshang bokgoni ba motho? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (3)
- 4.7 Ke hobaneng ha mongodi a tshwantsa tlhahlobo le ntwana? (2)
- 4.8 Ngola ntho tse THARO tseo mongodi a reng di a etsahala ka phaposing ya tlhahlobo. (3)
- 4.9 Ha ho thwe “o fetile tlhahlobo ya bophelo” ho bolelwa eng? (2)
- 4.10 Mongodi o hlahisitse phapang ya boitshwaro pakeng tsa baithuti ba babedi phaposing ya tlhahlobo. Phapang ena e bakwa ke eng? Hlalosa. (4)
- 4.11 Ke ofe monyetla o tliwang ke diphetoho tse teng dihlahlobong tsa kajeno ha di bapiswa le tsa kgale. (4)
- 4.12 Ho “inehela” ke ho etsa jwang? (2)

MATSHWAO A KAROLO YA D: [40]

KAROLO YA E
TSA SETSO

POTSO 5

Bokgeleke ba Basotho – R. Moeketsi

- 5.1 Hlalosa mefuta e latelang ya dipapadi. (4)
- 5.1.1 Sediadia. (4)
- 5.1.2 Papadi ya lesokwana (4)
- 5.2 Bohlokwa ba ho ruta ditshomo setjhabeng ke bofe? Qoqa ha kgutshwanyane o hlahise dintlha tse THARO (6)
- 5.3 Ho bontsha hore tshomo e fihlile qetellong mopheti wa yona o sebedisa mantswe afe? (2)

5.4 Ke ka baka lang ditshomo di etswa mantsiboya e seng motsheare, le hona ke bonkgono.? (4)

5.5 Bapisa maelana a ho Kholomo A le ditlhaloso tse ho Kholomo B.

A	B	
5.5.1 Ho ja letswabotswebo	A. Ho ba bothateng bo boholo.	(2)
5.5.2 Ho ba mathe le leleme.	B. Ho jela kapele.	(2)
5.5.3 Ho hula ka falese.	C. Ho atamelana haholo hoo e mong a keke a phela ka ntle ho e mang.	(2)
5.5.4 Ho ja jwang.	D. Ho apara ha ntle.	(2)
5.5.5 Ho ja koto.	E. Ho hlanya.	(2)

5.6 Hlalosa dilothe tse latelang.

- 5.6.1 Kgele, ka batla ke wela! (2)
5.6.2 Monna eo e reng ha a bua, bana ba balehe. (2)
5.6.3 Ha o le Morwa tjee, metsi o a nka kae? (2)
5.6.4 Kgomo tsa makeleketla tse jang jwang di bothile. (2)
5.6.5 Phutse la hara thota. (2)

[40]

MATSHWAO A KAROLO YA E: [40]

MATSHWAO: 80